

Asia: VN/10343/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi saaristolaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yhteenveto kommentteistanne lausuntokoosteen laatimista varten

Saaristolain kokonaisuudistus on tarpeellinen, sillä voimassa oleva laki ei enää vastaa muuttuneita olosuhteita. Esitys on Helsingin kannalta pääosin myönteinen ja tukee kaupungin omaa merellistä kehittämistä, kaavoitusta ja palveluverkon suunnittelua.

Hallituksen esitys uudeksi saaristolaiksi ja asetus saaristoasian neuvottelukunnasta on kokonaisuutena tarkoituksenmukainen ja ajantasainen uudistus. Tällä korvataan yli neljä vuosikymmentä voimassa ollut sääntely, ja uusi saaristolaki tuo saaristopolitiikkaan selkeyttä. Esitys vastaa sekä muuttuneeseen hallintorakenteeseen että saariston käytön nykytilaan, kuten kausiasukkaiden määrän kasvuun, palvelutarpeiden kausivaihteluun, varautumisen korostumiseen ja kulttuuri- sekä luontoarvojen entistä vahvempaan huomioon ottamiseen. Muutoksen tavoitteena on vahvistaa elinkeinojen toimintaedellytyksiä saaristossa ja tunnistaa monipaikkaisuuden sekä matkailun kasvava merkitys. Lain tavoitteeseen tulee kirjata matkailun kehittäminen. Saaristolain toimeenpanon tulee siten tukea myös kestävän merellisen matkailun kasvua.

Ehdotuksessa otetaan huomioon saariston kausiasukkaat käyttäjäryhmänä ja tuodaan kausivaihtelut näkyviin. Helsingissä tämä konkretisoituu erityisesti huippukausien palvelu-, jäte- ja turvallisuussuunnittelutarpeina. Ehdotuksessa nostetaan esille kuntien ja hyvinvointialueiden veloitteet, tarkennetaan niiden vastuita ja painotetaan aiempaa enemmän kuntien ja hyvinvointialueiden roolia. Lakiehdotuksen 6 §:n mukaan kunnan ja hyvinvointialueen on huolehdittava vakituisten asukkaiden palveluista saariston erityisolot huomioon ottaen. Kaupungin saaristomaisuus tulee huomioida korottavasti peruspalveluiden valtionosuuksissa ja hyvinvointialueiden rahoituksessa. Helsingissä tämä tarkoittaa käytännössä muun muassa kotihoidon, ensihoidon ja pelastustoimen, koulu- ja päivähoitokuljetusten sekä yleisten alueiden kunnossapidon organisointia.

Ehdotuksessa ei kuitenkaan oteta erikseen huomioon saaristossa tapahtuvaa matkailua ja vierailijoiden vaikutusta esimerkiksi saaristoympäristön palvelutarpeille, ylläpitoon tai ensihoito- ja pelastustoimeen. Helsingissä saariston käyttäjistä merkittävä osa on nimenomaisesti vierailijoita tai matkailijoita.

Yhteisalusliikenteen osalta kirjaukset eivät koske Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän (HSL) kaupunkilauttoja, sillä lauttaliikenne suuntautuu sisäsaaristoon ja valtion järjestämä yhteisalusliikenne keskittyy ainoastaan ulko- ja välisaariston reitteihin. Valtion järjestämiä reittejä on kuitenkin muualla Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Kymenlaaksossa. Helsingin saariyhteyksiin esitys vaikuttaa lähinnä välillisesti esimerkiksi pelastustoimen ja huoltovarmuuden osalta. Helsinkiä pitää kohdella tässä yhdenveroisesti muiden saaristokuntien kanssa.

Saaristolaki ei rajoita innovatiivisia ja ympäristöystävällisiä kokeiluja ja järjestämismalleja. Helsingille tarjoutuu myönteisiä kehittämismahdollisuuksia, koska osa saaristokehittämistoimista ja valtionavustuksista kohdistuu jatkossakin myös kaupunkimaisiin saaristoympäristöihin. Tukimuotoja tulee kuitenkin kehittää edelleen ja vuorovaikutuksessa saaristomaisten kaupunkien kanssa, jotta tarpeet ja tukimuodot kohtaavat. Erityisesti tukitoimet saaristoalusten käyttövoimamuutoksiin olisivat ehdottoman välttämättömiä ja edistäisivät kestävä matkailua kaupunkisaaristossa ja liikenteen päästöjen vähentämistä laajemminkin. Vesiliikenteen ympäristötoimien ja innovatiivisten ratkaisujen kannalta saaristolaki ei näyttäyty kunnianhimoisena. Käyttövoimamuutoksen edistäminen tulisi olla keskeinen osa saaristolain toimeenpanoa.

Myönteisestä on, että avustukset saariston luonnon-, maiseman- ja kulttuuriympäristön hoitoon laajenevat myös saariston perinteisiin rakennuksiin ja rakennelmiin, kuten venevajoihin, laitureihin ja erilaisiin kivirakenteisiin. Kunnilla, yhdistyksillä ja säätiöillä on mahdollisuus hakea tukea näiden vaalimiseen ja kunnostamiseen elinvoimakeskuksista valtionavustuslain puitteissa.

Helsingin kaupunkistrategia 2025–2029 korostaa elinvoimaa, yritysmyönteisyyttä ja kansainvälistä vetovoimaa, joiden kannalta Helsingin merellisyys on kilpailukykytekijä. Helsingin saaristo (yli 300 saarta ja 130 km rantaviivaa) on tärkeä toimintaympäristö yrityksille, tapahtuma- ja matkailuelinkeinolle sekä merellisille palveluille. Kaupunkisaaristojen erityispiirteet eroavat kuitenkin harvaan asuttujen saaristoalueiden tarpeista (liikenteen järjestämistavat, matkailun volyymit, palveluverkko, ympäristökuormitus). Lakiin tulee sisällyttää maininta kaupunkisaaristojen erityisistä palvelu- ja matkailupaineista, jotka eroavat harvaan asutusta saaristosta. On kannatettavaa, että saaristoasioiden neuvottelukunnan toimintaa terävöitetään ja saaristoa tuoda näkyvämmäksi osaksi päätöksentekoa.

Helsingissä on merkittävä määrä arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä saaristossa. Mahdollisuus hakea valtionavustuslain perusteella rahoitusta elinvoimakeskuksista parantaa saaristokohteiden hoitoa, kunnostusta ja ylläpitoa. Tämä tukee samalla saariston vetovoimaa ja houkuttelevuutta, kun saariston perinnebiotoopit, reitit ja rantaympäristöt pysyvät hyvässä kunnossa.

Saariston tilanteen ja kehityksen seuranta mahdollistaa aiempaa paremman vertailun eri saaristoalueiden välillä ja auttaa tunnistamaan ennakolta kausivaihtelun, väestökehityksen ja palvelutarpeiden muutokset. On kannatettavaa, että saaristoasioiden neuvottelukunnan toimintaa terävöitetään ja saaristoa tuoda näkyvämmäksi osaksi päätöksentekoa. Saaristoasioiden neuvottelukunnassa tulee olla kaupunkisaaristojen ja Suomen suurimman saaristo-osakunnan Helsingin edustus.

Kommenttinne 1–2 §:ään sekä niiden perusteluihin

Lain tavoite (1 §). Lain tavoitteet ovat yleisellä tasolla kannatettavia (elinvoiman vahvistaminen, asumisen mahdollistaminen ja kulttuuri- ja luontoarvojen vaaliminen). Matkailu on useimmilla saaristoalueilla tärkein ja kasvava elinkeino. Lain tavoitteisiin tulisi lisätä matkailun edistäminen.

Kommenttinne 3–6 §:ään sekä niiden perusteluihin

Saariston käsite (3 §) ja saaristokunta (4 §). Lakiesityksen mukaan saaristoalueiden käsite perustuu jatkossa Suomen Ympäristökeskuksen vuonna 2022 laatimaan paikkatietopohjaiseen alueluokitteluun (ulko-, väli- ja sisäsaaristo sekä saaristoiset manneralueet). SYKE:n saaristoluokituksen ja paikkatietopohjaisen tietopohjan hyödyntäminen määritelmässä ja tietopohjan edelleen kehittäminen on kannatettavaa. Tämä vähentää tulkinnanvaraisuutta päätöksenteossa.

Kommenttinne 7–8 §:ään sekä niiden perusteluihin

Yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuus (8 §). Saaristolakiesityksessä on hyvin huomioitu Itämeren turvallisuustilanteen muutokset, joihin varautumista kaupunki korosti jo saaristolain arviointimuistiota kommentoidessaan. On tärkeää, että palveluntuottajat panostavat toiminnan jatkuvuussuunnitteluun. Veloitteesta varautua normaaliolojen häiriötiloihin ja poikkeusoloihin ei pidä kuitenkaan aiheutua kohtuuttomia kustannuksia elinkeinotoimijoille ja palveluntuottajille.

Kommenttinne 9–10 §:ään sekä niiden perusteluihin

Saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden huomioon ottaminen (9 §). Rannikkokaupunkina kaupungin päätöksenteosta iso osa koskee välillisesti myös saaristoa. Pykälässä esitetyt toimenpiteet ovat monilta osin hallinnollisesti raskaita. Tästä syystä pykälää tulisi tulkita suppeasti siten, että erityispiirteiden huomioon ottaminen koskisi vain suoraan saaristoon liittyviä päätöksiä.

Kommenttinne 11–12 §:ään sekä niiden perusteluihin

Alueidenkäytön suunnittelu (11 §). Saaristolaki velvoittaa valtion ja kuntien viranomaiset ottamaan saariston erityisolosuhteet huomioon elinkeinon, liikenteen ja palvelujen kehittämisessä sekä alueiden käytön suunnittelussa. Tässä olisi hyvä mainita yhteys myös merialuesuunnitteluun, joka vaikuttaa sekä elinkeinoihin (esim. uusiutuva energia) että virkistys- ja matkailukäyttöön.

Avustus saariston luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön hoitoon (12 §). Avustusmahdollisuudet tarjoavat mahdollisuuden kehittää matkailun kannalta tärkeitä kohteita, kuten perinnerakennuksia, reittejä, näkymiä ja saari-infrastruktuuria. Tämä on tärkeää, jotta matkailukohteet säilyvät vetovoimaisina ja turvallisina. On hyvä, että nämä elinvoimakusten myöntämät avustukset ovat saatavilla myös kaupunkisaaristoille, ei vain harvaan asutuille saaristokunnille.

Kommenttinne 13–14 §:ään sekä niiden perusteluihin

-

Kommenttinne vaikutuksista (luku 4.2 Pääasialliset vaikutukset)

Saaristolain muutosten vaikutukset Helsingille ovat käytännössä suhteellisen vähäisiä, mutta periaatteellisesti tärkeitä ja erityisesti elinkeinonäkökulmasta myönteisiä. Arviot lakiesityksessä kuvatuista vaikutuksista elinkeinotoiminnalle on kuvattu suhteellisen hyvin.

Kommenttinne yleisperusteluista (luvut 1–12, lukuun ottamatta lukuja 4.2 Pääasialliset vaikutukset ja 7 Säännöskohtaiset perustelut)

Esityksen vaikutukset kohdistuvat eri tavoin kaupunkimaisiin saaristoalueisiin kuin harvaan asuttuun saaristoon. Helsingin saaristo koostuu pääosin sisäsaaristosta ja saaristomaisista ranta-alueista, joissa kävijämäärät, matkailutoiminta ja virkistyskäyttö ovat merkittäviä. Lain jatkovalmistelussa

tulee vahvemmin tunnistaa kaupunkisaaristoalueiden korkea kävijäpaine, kulttuuriperinnön hoidon tarve ja matkailun rooli, jotka eroavat olennaisesti harvaan asutuista saaristoista.

Kommenttine saaristoasian neuvottelukuntaa koskevasta valtioneuvoston asetusluonnoksesta

Saaristoasiain neuvottelukunta (§14). Helsingin kaupunki kiinnittää huomiota neuvottelukunnan kokoonpanoon ja matkailun roolin vahvistamiseen.

Helsinki on maan suurin saaristo-osakunta ja merkittävä matkailun sekä merellisen saavutettavuuden solmukohta. Saaristoasioiden neuvottelukunnassa tulee olla kaupunkisaaristojen ja Suomen suurimman saaristo-osakunnan Helsingin edustus.

Saaristomatkailu on Helsingin merellisen identiteetin ja vetovoiman ydin. Neuvottelukunnan tulee työssään huomioida matkailun kasvu ja siihen liittyvät saariston infrastruktuurin tarpeet sekä myös kestävä matkailun periaatteet. Neuvottelukunnan tiedontuotannon tulee tukea myös matkailun strategista kehittämistä ja kestävyyttä.

Salminen Kaarina

Helsingin kaupunki - Pormestari 13.4.2026 § 17